

Aan de slag met profielwerkstuk!

Hoe begeleid je de leerlingen bij
een PWS?

Docentenhandleiding

Fase 4: Uitvoering
Katern 4

‘Samen werken aan een betere aansluiting vo-ho’
Werkgroep PWS-doorlopende leerlijn onderzoeksvaardigheden
Juli 2020

Aansluiting
Voortgezet Onderwijs -
Hoger Onderwijs Rotterdam

Colofon

Auteurs   Werkgroep PWS- doorlopende leerlijn onderzoeksvaardigheden:
Mariëlle Nijsten (Hogeschool Rotterdam)
Frans Bezemer (Wartburg College)
Quirine Bronstring (Thorbecke V.O.)
Wim Jagtenberg (Hogeschool Inholland)
Trudy Kerkhof (DevelsteinCollege)
Greetje Kranenburg (Insula College)
Anique de Kreij (PENTA college CSG Jacob van Liesveldt)
Marijke Strootman (DevelsteinCollege)
Ellis Wertebroek (werkgroepcoördinator, Hogeschool Rotterdam)

Vormgeving   Kim van der Waart (www.kimvanderwaart.com)

Binnen samenwerkingsverband 'Samen werken aan een betere aansluiting vo-ho' (www.aansluiting-voho010.nl).

Voor digitale publicatie van Rotterdams Nederlands in het hbo: zie website samenwerkingsverband onder 'publicaties'.

Voor contact n.a.v. deze publicatie: samenwerkingvo-ho@hr.nl.

Inhoudsopgave

Introductie	5
Het Rotterdams PWS-model als basis	5
Leeswijzer	6
Fase 4: Uitvoering	7
Ervaring van de leerling	7
Wat kun jij doen als docent?	7
Begeleiding en coachende vragen	8
Voortgang(srapportage)	8
Voorbeeld van vragen die leerlingen stimuleren zelf stappen te ondernemen	9
Checklist communicatie leerlingen	9
Bruikbare middelen	10
Voor de leerling	10
Voor de docent	10
Tips voorbereiding docententeam	10
Portfolio en logboek	11
Monitoring en beoordeling	11
Tussentijdse beoordeling	11
Feedforward	11
Hoe houd je als docent zicht op de samenwerking in het team?	12
Verslag van feedbackmomenten	12
Hoe gaat het in het hbo?	12
Bijlage 1 Invulformulier Zoekstrategie bronnen voor het beantwoorden van deelvragen	13
Stap 1 Wat is mijn onderwerp?	13
Stap 2 Met welke termen ga ik zoeken?	14
Stap 3: Waar zoek ik en met welke zoektermen?	15
Stap 4 Zoeken voor pro's	16
Bijlage 2 Plagiaat	17
Citeren	18
Bijlage 3 Suggesties voor beoordeling op hbo-vaardigheden en onderzoekende	19
houding	19
In te vullen door de docent	19
Presentatieresultaten	22
In te vullen door de leerling	25
Bijlage 4 Checklist kwaliteit internetbronnen en herkennen van fake nieuws	29
Checklist Interviewtechnieken	29
Checklist Enquêteren	31

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van
Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en
presentatie

6. Evaluatie en
beoordeling

Checklist Participerende observatie	33
Checklist Experiment	34
Bijlage 5 Checklist kwaliteit internetbronnen en herkennen van fake nieuws	36
Stap 1: achterliggende bedoeling van de informatie	36
Stap 2: kwaliteit websites	37
Stap 3: betrouwbaarheid bronnen	37
Stap 4: relevantie bronnen	38
Fake nieuws herkennen	38

Introductie

Het profielwerkstuk (PWS) wordt ook wel de meesterproef van de leerling op het vo genoemd. Het moet een inhoudelijk gedegen rapportage worden, gebaseerd op goede bronnen en betrouwbaar praktijkonderzoek. Maar voor docenten is het soms een hoofdpijndossier. Want niet elke leerling blijkt in de buurt te komen van het meesterschap. In die gevallen is er veel begeleiding van docenten nodig om toch nog tot een goed resultaat te komen. Hoe pak je die PWS-begeleiding handig aan, zonder dat het je heel veel tijd kost? Wat zijn handige tips en templates die je daarbij kunt gebruiken? Vanuit die vragen is deze handleiding ontwikkeld door docenten van het vo en het hbo.

Om het overzichtelijk te houden is daarbij de volgende fasering gehanteerd:

- **Fase 1:** Voorlichting. De introductie op het PWS.
- **Fase 2:** Oriëntatie. De keuze van het team en het onderwerp.
- **Fase 3:** Plan van Aanpak. Het vooronderzoek, de onderzoeksopzet en planning.
- **Fase 4: Uitvoering.** De uitvoering van het geplande onderzoek in theorie en praktijk.
- **Fase 5:** Verslag en presentatie. Vastleggen van de onderzoeksresultaten en de presentatie daarvan.
- **Fase 6:** Evaluatie en beoordeling. De evaluatie en beoordeling van het proces en het PWS.

Het Rotterdams PWS-model als basis

De docentenhandleiding sluit aan bij Het Rotterdams PWS-model, waarmee de havo-leerling beter voorbereid wordt op de propedeuse van zijn vervolgopleiding. Want hbo-docenten beginnen op het punt waar het PWS opgehouden is. Onderzoek speelt vanaf jaar 1 een belangrijke rol in het hbo.

Dit model is ontwikkeld vanuit de visie dat vo-leerlingen door het profielwerkstuk kennismaken met de manier van werken in het hbo, waarbij niet alleen onderzoeksvaardigheden, maar ook samenwerken, motivatie, studiekeuze en de ontwikkeling van hbo-vaardigheden aan bod komen. Om deze brede doelstelling te halen, moet er ook in de begeleiding van de leerling veel samengewerkt worden door onder andere vakdocenten, mentoren, decanen, teamleiders en overige betrokkenen. Voor meer informatie hierover klik [hier](#).

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van
Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en
presentatie

6. Evaluatie en
beoordeling

Leeswijzer

De handleiding is opgebouwd volgens het just-in-time-principe. Elk katern geeft tips en templates voor een bepaalde fase en kan dus losstaand gebruikt worden. Onderwerpen die aan bod komen, zijn het motiveren van leerlingen, teambuilding, de verschillende soorten onderzoek waaruit leerlingen kunnen kiezen, beoordelingscriteria, feedback en coachende vragen voor de begeleidingsgesprekken.

De katernen zijn te herkennen aan de volgende kleuren per fase:

Fase 4: Uitvoering

Nu het plan van aanpak er ligt, is het tijd voor het daadwerkelijk uitvoeren van de geplande activiteiten en het bijstellen ervan. Tussentijds werken leerlingen al stap voor stap aan de verslaglegging van de deelresultaten.

Ervaring van de leerling

Na alle voorbereidingen gaan ze nu eindelijk 'echt' van start. Omdat deze fase lang duurt, lijkt het alsof er tijd genoeg is. Maar doordat leerlingen vaak afhankelijk zijn van de reacties van anderen, valt de doorlooptijd al snel langer uit dan verwacht. Bovendien zijn sommige ideeën lastiger te realiseren dan gedacht. De samenwerking kan scheurtjes gaan vertonen. Hoe blijven leerlingen gemotiveerd en geven zij niet op? Lukt het om tussentijds al delen van het verslag te schrijven, zodat deze klus niet tot het laatst wordt uitgesteld? Leerlingen hebben behoefte aan sturing door de begeleider in deze fase.

Wat kun jij doen als docent?

Welke informatie en activiteiten helpt leerlingen in deze fase?

- Maak een planning voor tussentijdse feedbackmomenten per team en communiceer deze tijdig. Wanneer leerlingen individueel aan profielwerkstukken werken in plaats van in teams, kunnen ze toch in groepjes gezamenlijk feedback krijgen.
- Mail veel voorkomende vragen van leerlingen naar iedereen of maak een pagina met Frequently Asked Questions.
- Stem met elkaar een template af voor het geschreven verslag en de verplichte of optionele onderdelen daarbij. Dan kunnen leerlingen hier rekening mee houden tijdens de uitvoering.
- Stem onderling af welke andere vormen van verslaglegging acceptabel zijn en wat de eisen daaraan zijn.
- Besteed aandacht aan de manier waarop leerlingen hun onderzoeksgegevens kunnen ordenen. Bijvoorbeeld: hoe geef je de resultaten van een interview weer of hoe verwerk je de uitkomsten van een survey? Dit hoeft niet een woordelijk verslag te zijn.
- Motiveer leerlingen bij tegenslag en motiveer hen om de plannen bij te stellen. Dit is een moment om van fouten te mogen leren. Het kan niet meteen goed gaan. Het PWS is juist ook een goed moment om van fouten te mogen leren. Leer ze ook hun fouten en oplossingen te laten zien in een reflectieverslag. Stel leerlingen

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van
Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en
presentatie

6. Evaluatie en
beoordeling

in staat om bij grote problemen het PWS te kunnen herkansen of repareren. Maar maak deze herkansingsmogelijkheid voor hen onaantrekkelijk, zodat het geen aantrekkelijke optie is voor leerlingen die het project willen uitstellen. Laat leerlingen hier bijv. aan werken in de vakantie en vraag deelresultaten op meteen na de vakantie.

- Informeer leerlingen over de consequenties bij te laat inleveren, fraude en plagiaat. Hoe ziet een herkansing eruit?
- Geef relevante informatie over onderzoeksmethoden in de leerlingenhandleiding. Maak ook gebruik van bestaande Youtube filmpjes over verschillende onderzoeksvaardigheden. Het zoeken ervan kost werk, maar daarna gaan leerlingen er graag zelfstandig mee aan de slag.
- Enkele voorbeelden:
  - <https://www.youtube.com/watch?v=KNNPIDuWaMI>
  - <https://www.youtube.com/watch?v=vKv9RECipPM>
  - <https://www.youtube.com/watch?v=-iPziHJQ940>

Begeleiding en coachende vragen

Begeleiding in deze fase is gericht op het bewaken van de voortgang en de samenwerking in het team. Leerlingen zullen onverwachte tegenvallers meemaken die hen kunnen ontmoedigen. Als begeleider kun je sturen op de haalbaarheid van het traject. De begeleider houdt actief een vinger aan de pols en nodigt leerlingen regelmatig uit voor tussentijdse feedbackmomenten: waar zijn de leerlingen, wat hebben ze nodig?

Voortgang(srapportage)

Om de voortgang te monitoren laten leerlingen tussentijds aan elkaar zien wat er tot nu toe is verzameld aan onderzoeksgegevens. Laat hen bijvoorbeeld minipresentaties voor elkaar houden, waarna leerlingen en docenten vragen kunnen stellen. Ook de teams mogen vragen stellen aan de toehoorders over hoe zaken verder aan te pakken. Evaluerende vragen daarbij zijn bijv.:

- Zijn de onderzoeksactiviteiten die je gekozen hebt nuttig?
- Zijn de gegevens die je tot nu toe hebt bruikbaar in het onderzoek?
- Spreken de bronnen elkaar tegen? Belichten ze verschillende invalshoeken?
- Is dit voldoende om een antwoord te geven op één van de deelvragen?
- Heb je ontdekt dat sommige deelvragen niet relevant zijn?
- Heb je ontdekt dat extra deelvragen nodig zijn om de hoofdvraag te beantwoorden?
- Is het verstandig de hoofdvraag bij te stellen? Zo ja, hoe?

Deze vragen kunnen ook schriftelijk beantwoord worden.

Voorbeeld van vragen die leerlingen stimuleren zelf stappen te ondernemen

1. Bepaal waar een leerling in vastloopt, via dit type vragen:
  - a. Wat heb je tot nu toe gedaan? Hoe tevreden ben je daar over?
  - b. Wat heb je bedacht?
  - c. Wat lukt er niet?
2. Check of je het probleem goed inschat, met dit type vragen:
  - a. Bedoel je dat?
  - b. Dus je kunt al ..., maar nog niet ...?
  - c. Begrijp ik het goed dat je ....
3. Help een leerling op gang door vragen te stellen, feedback te geven, te verwijzen naar bronnen, iets voor te doen:
  - a. Wat zou een volgende stap kunnen zijn?
  - b. Wat zijn manieren om aan die informatie te komen?
  - c. Kun je iets bedenken waarmee je?
  - d. Ken je deze site/methode?
  - e. Ben je zo'n probleem weleens eerder tegen gekomen?
4. Check of de leerling nu zelf verder kan:
  - a. Hoe ga je nu verder?
  - b. Dus wat ga je nu doen om dit op te pakken?

Checklist communicatie leerlingen

Wat helpt leerlingen in deze fase?

- Leerlingen hebben vooral behoefte aan duidelijke inlevermomenten en gesprekken om de vaart erin te houden. Geef een duidelijk overzicht van de deadlines voor deelopdrachten.
- Plan vast momenten in voor tussentijdse feedbackmomenten met de leerlingen. Let dan niet alleen op de inhoudelijke voortgang, maar ook op de teamsamenwerking.
- Bied een template met toelichting erbij voor het verslag.
- Laat leerlingen weten waarop ze beoordeeld worden. Gebruik hiervoor rubrics voor de hbo-vaardigheden, zowel voor het proces als voor het resultaat.
- Geef leerlingen informatie over onderzoeksmethoden en betrek verschillende docenten hierbij. Bijvoorbeeld in de vorm van een onderzoeksmethodenmarkt, waarbij leerlingen bij verschillende 'kraampjes' uitleg over een bepaalde onderzoeksmethode krijgen.
- Laat leerlingen in deze fase vaak alvast in tabelvorm een globale inhoudsopgave maken van het eindverslag (voorwoord, inhoudsopgave, inleiding, hoofdstukken, conclusie, bronnenlijst). Dan hebben ze een soort "kapstok", die een overzicht geeft over de stappen die ze moeten

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van
Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en
presentatie

6. Evaluatie en
beoordeling

Bruikbare middelen

Voor de leerling

- Een zoekstrategieformulier voor het vinden van betrouwbare bronnen in [bijlage 1](#)
- Informatie over plagiaat in verschillende gradaties en hoe je bronnen goed kunt citeren in [bijlage 2](#)
- Een handig stappenplan voor het starten van een literatuuronderzoek, met informatie over zoekmethoden, plagiaat, bronverwerking is onder andere hier te vinden: <https://www.hogeschoolrotterdam.nl/voorlichting/voorzieningen/mediatheek/support/literatuuronderzoek/orienteren/#flex>
- [Checklists](#) in bijlage 4 voor het zorgvuldig uitvoeren van een interview, enquête, experiment of observatie kunnen leerlingen helpen de kwaliteit te bepalen van de onderzoeksactiviteiten.
- Een stappenplan om de [kwaliteit van internetbronnen](#) te bepalen en fake nieuws te herkennen in bijlage 5.

Voor de docent

- Er zijn bestaande rubrics om te gebruiken (zie [bijlage 3](#)). Spreek onderling af hoe jullie er als begeleiders mee omgaan en voer steekproefsgewijs samen controles uit op elkaars werk, door een zelfde verslag door verschillende begeleiders te laten beoordelen.
- De app 'rubistar' bevat heel veel voorbeelden van rubrics.
- [Checklists](#) in bijlage 4 voor de kwaliteit van de uitvoering van onderzoeksmethodes (observatie, interview, enquête, experiment) kun je gebruiken om de kwaliteit van het werk zelf te beoordelen en/of dit door leerlingen zelf te laten doen.

Tips voorbereiding docententeam

- Kies samen rubrics die recht doen aan het leerproces in de teamsamenwerking, aan de onderzoeksactiviteiten, de persoonlijke ontwikkeling en aan de resultaten. Dit biedt ruimte voor het maken van fouten en het leren oplossen van problemen.
- Brainstorm over veel voorkomende vragen. Maak hiervoor een mapje aan met frequently asked questions die op een centrale plek staat. Vul dit bestand regelmatig aan met nieuwe vragen. Dat scheelt tijd en afstemming.
- Organiseer intervisie over de beoordeling door ervaringen uit te wisselen: hoe pak je de begeleiding aan? Mogelijkheden zijn: (delen van) een PWS door verschillende docenten laten lezen en beoordelen of PWS-werkstukken die met een zelfde cijfer beoordeeld zijn door anderen te laten beoordelen. Daarbij gaat het erom de beredenering achter de beoordeling te delen met elkaar.
- Besteed aandacht aan taalvaardigheid bij alle vakken. Docenten/PWS-begeleiders

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van
Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en
presentatie

6. Evaluatie en
beoordeling

vo hebben in de totstandkoming van het onderzoeksverslag, expliciete aandacht voor de taalvaardigheid van de leerling. Hoe willen jullie ermee omgaan? Maak hierover haalbare afspraken. Eventueel kunnen taaldocenten hier een leidende rol in spelen.

- Zoek voorbeelden van goede en slechte werkstukken op en wissel deze met elkaar uit, ter plekke rubrics kiezen of invullen.
- Zet een buddy systeem op om de onderlinge communicatie eenvoudiger te maken. Een buddy is een vaste collega die je om advies kunt vragen (en die daar ruimte voor heeft).
- Probeer de mediatheek in te schakelen of ouders: lesgeven in informatievaardigheden, ouders die workshops willen geven of oud-leerlingen.

Portfolio en logboek

In het portfolio nemen leerlingen de volgende documenten op: voortgangsrapportages, deelresultaten en verslag feedbackmomenten.

Monitoring en beoordeling

Hoe kun je de kwaliteit van het werk van de leerlingen in deze fase beoordelen?

Tussentijdse beoordeling

Het is effectief om tussentijds, bijv. op 2/3 van de doorlooptijd, de leerlingen een conceptversie van het onderzoeksresultaat en verslag te laten inleveren en dit te beoordelen op de eindcriteria. Dit is motiverend, omdat er nog tijd genoeg is voor reparaties of juist voor extra inzet voor een hoog cijfer. Gebruik hiervoor rubrics, waar al in beschreven staat wat goed is of nog onvoldoende. De onderdelen die al goed genoeg zijn, hoef je aan het eind niet opnieuw te beoordelen.

Feedforward

Geef vooral feedforward: wat kunnen leerlingen (specifiek) doen om de kwaliteit van hun werk te verbeteren? Laat leerlingen vervolgens een kort overzicht maken van de verbeteracties die ze ondernomen hebben om de kwaliteit te verhogen. Zo weet je waar je op kunt letten. De eindbeoordeling is dan gericht op die onderdelen die onvoldoende waren: in hoeverre zijn deze verbeterd?

Tips:

- Bij het werken met rubrics is het nodig om duidelijk met elkaar af te spreken hoe deze rubrics toegepast worden door elke docent. Veel rubrics lijken concreet, maar

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van
Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en
presentatie

6. Evaluatie en
beoordeling

zijn dit niet. Wissel met elkaar uit wat je voldoende of onvoldoende vindt, wat precies duidelijk of onduidelijk is.

- Maak een tabel met een opsomming van ‘sterke punten’ en ‘zwakke punten’. Deze tabel helpt je om snel een beoordeling te geven, je haalt regels weg en laat over wat van toepassing is. De sterke punten benoemen werkt heel motiverend voor leerlingen.
- Verslagen gemaakt in Word kun je met elkaar vergelijken via het tabblad ‘controleren’. Je ziet dan precies welke onderdelen veranderd zijn na de vorige versie.

Hoe houd je als docent zicht op de samenwerking in het team?

Zelfreflectie/peerfeedback in voortgangsrapportage/tussentijds procesverslag:

Leerlingen een zelfreflectie laten schrijven over hun eigen functioneren en over het functioneren van de teamleden. Waar sta je nu? Wat heb je geleerd? Wat ging goed? Wat kan beter? Wat is de volgende stap? Wat heb je nodig? (planning bijstellen)
Ook een inschatting laten maken van de inspanning die elk teamlid geleverd heeft (percentage) en elkaar een percentage van het eindcijfer laten geven. De resultaten bespreken met het team als leerpunten.

Verslag van feedbackmomenten

Laat leerlingen na afloop een kort verslag inleveren: wat heb je met de ontvangen feedback gedaan? Welke acties zijn ondernomen? Hoe is de planning en de taakverdeling bijgesteld? Op die manier vergroot je de kans dat de feedback ook daadwerkelijk leidt tot veranderingen in de aanpak. De leerlingen kunnen de feedback opnemen in hun portfolio en later ook in de reflectie.

Hoe gaat het in het hbo?

Bij de onderzoeksuitvoering gaat het om de vraag welke middelen ingezet moeten worden om antwoord te krijgen op de betreffende vraag dan wel om het probleem op te lossen of een wens te realiseren. Studenten worden wegwijs gemaakt in diverse onderzoekstechnieken en het zo valide en betrouwbaar mogelijk uitvoeren van deze technieken. Dat er in het hbo veel aandacht wordt besteed aan het uitvoeren van onderzoek wordt deels veroorzaakt door het feit dat hbo-studenten worden opgeleid om in hun latere beroepssituatie aan de slag te gaan met het vinden van oplossingen voor complexe vraagstukken. Daarnaast wordt in het toepassen van onderzoek ook de borging gevonden van het hbo-eindniveau waarbij studenten moeten kunnen analyseren, logisch redeneren, onderbouwen, structureren, samenvatten, concluderen en evalueren.

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van
Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en
presentatie

6. Evaluatie en
beoordeling

Bijlage 1

Invulformulier Zoekstrategie bronnen voor het beantwoorden van deelvragen

Stap 1 Wat is mijn onderwerp?

Het is belangrijk dat je duidelijk weet welke informatie je nodig hebt om je hoofd- en deelvragen te beantwoorden. Schrijf daarom je hoofd- en deelvragen duidelijk op.

Daarna is het belangrijk om goed te bedenken met wat voor soort informatie je deze vragen kunt beantwoorden.

Hoofdvraag:

Deelvragen:

Welke informatie heb ik nodig om de deelvragen te beantwoorden?

Uit voor soort bronnen kan ik bestaande informatie halen?

- boeken
- artikelen uit kranten en tijdschriften
- informatie die je op internet vindt
- de resultaten van een bestaande enquête of interviews
- het resultaat van een bestaand natuurwetenschappelijk onderzoek (meetresultaten)
- het resultaat van een bestaand materiaalonderzoek (bij de creatieve opdracht)
- anders, namelijk: .....

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van
Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en
presentatie

6. Evaluatie en
beoordeling

Stap 2 Met welke termen ga ik zoeken?

Bedenk dat je soms een synoniem voor een woord moet gebruiken om tot de juiste informatie te komen. Daarnaast is het belangrijk je te realiseren dat ook veel informatie in het Engels is geschreven. Noteer daarom je zoektermen in de Nederlandse en Engelse taal en ga op zoek naar synoniemen. Denk ook aan vaktaal, gerelateerde onderwerpen (mindmap) en antoniemen (woord met tegenovergestelde betekenis).

Onderwerpen	Nederlandse zoektermen	Engelse zoektermen
Onderwerp 1		
Onderwerp 2		
Onderwerp 3		
Onderwerp 4		

Stap 3: Waar zoek ik en met welke zoektermen?

Start met zoeken op de plek waarvan jij denkt dat je de informatie gaat vinden. Schrijf je zoektermen en combinaties van zoektermen op en kijk kritisch naar het resultaat. Vind je niet wat je zoekt? Dan moet je de plek waar je zoekt, de termen waarmee je zoekt of de combinaties van termen aanpassen. Realiseer je dat elk 'stukje' informatie op een bepaalde plaats teruggevonden kan worden. Als je wil weten welke telefoon je het best kan aanschaffen, ga je dit ook niet opzoeken op nu.nl. Denk eens na: in welke databank of website kun je de informatie vinden?

Vraag	Databank of website
Deelvraag 1	
Deelvraag 2	
Deelvraag 3	

Databank of informatiebron:	
Gebruikte zoektermen	Resultaat?

Stap 4 Zoeken voor pro's

Hier vind je extra tips om je zoekresultaten te verbeteren.

Te veel resultaten? Zo kun je de zoekresultaten verfijnen

Je kunt het aantal resultaten verminderen door het plaatsen van een minteken.

Wanneer je bijv. inception-movie invoert, verwijder je de resultaten waarin het woord 'movie' zit.

Databank of informatiebron:	
Gebruikte zoektermen	Resultaat?

Te weinig resultaten? Zo kun je de zoekresultaten vergroten

- De boolean operator OR vergroot het resultaat van je zoekactie.
- Door een * of een ? in plaats van een letter of een deel van een zoekterm te gebruiken, maak je een Wildcard. Met 'organi?ation' vind je bijv resultaten met organization en met organisation.
- Met programmeer* vind je alle woorden die daarmee beginnen: van programmeertaal tot en met programmeerfout.

Bron en meer informatie: <https://www.hogeschoolrotterdam.nl/voorlichting/voorzieningen/mediatheek/support/literatuuronderzoek/zoekmethodes/#flex>

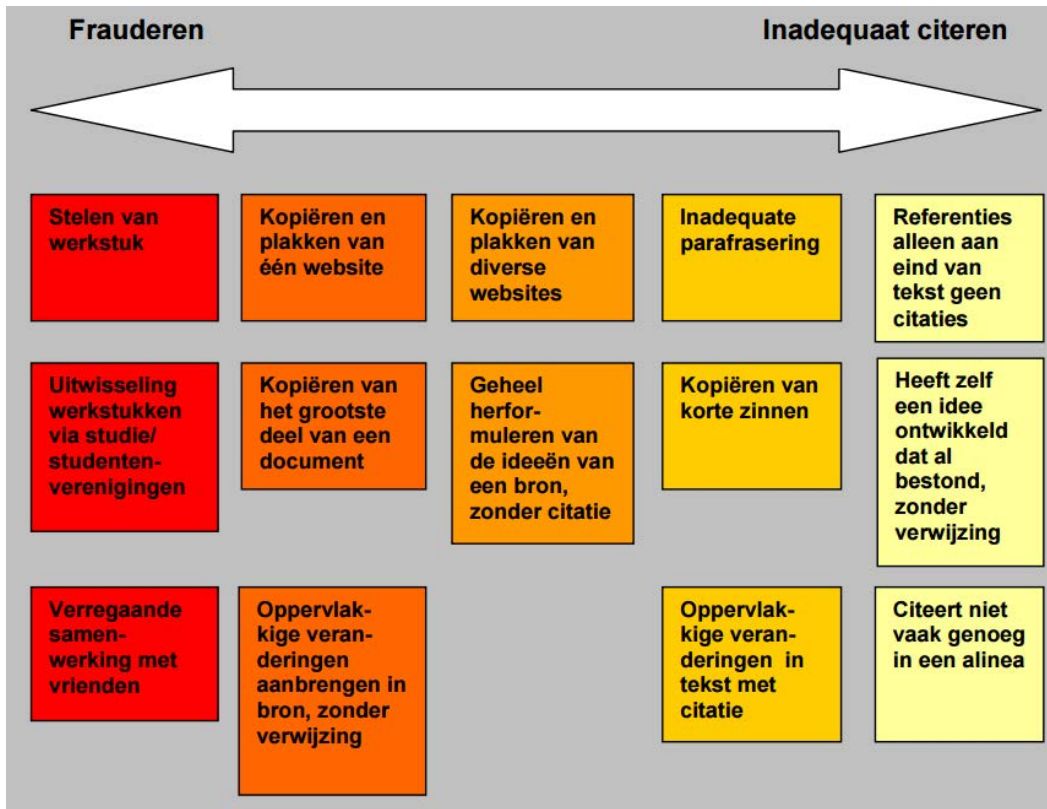

Bijlage 2

Plagiaat

Een hulpmiddel voor het bespreken van: wanneer is het plagiaat?

Bron: HR

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en presentatie

6. Evaluatie en beoordeling

Citeren

Citeren	Je schrijft letterlijk iets over (copy-paste), tekst tussen aanhalingstekens	Met bronvermelding	Jouw tekst is even lang als het origineel	Jansen (2018) beweert “ het bezorgen van pakjes met drones zal in Nederland zeker niet wettelijk toegestaan worden voor 2020”
Parafaseren	Informatie van een ander in eigen woorden opschrijven	Met bronvermelding	Jouw tekst kan langer of korter zijn dan het origineel	Volgens Jansen zal pakjes bezorgen met een drone voor 2020 niet wettelijk toegestaan worden (Jansen, 2018).
Samenvatten	Je vat kort samen wat een ander schrijft of zegt	Met bronvermelding	Jouw tekst is korter dan het origineel	

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en presentatie

6. Evaluatie en beoordeling

Bijlage 3

Suggesties voor beoordeling op hbo-vaardigheden en onderzoekende houding

Onderstaande beoordeling kan tussentijds worden ingezet, om het proces bij te sturen tijdens het werken aan het profielwerkstuk.

In te vullen door de docent

Onderdeel	De leerling	Dat blijkt uit	Score: B/I/G/E
Verantwoordelijkheid			
	Draagt verantwoordelijkheid voor zijn eigen werkzaamheden.		
	Draagt verantwoordelijkheid voor het gezamenlijke resultaat van het team.		
	Zet door wanneer het niet lukt.		
Samenwerking			
	Maakt afspraken met teamgenoten over samenwerking en komt deze na.		
	Gaat respectvol met anderen om en houdt rekening met de gevoelens van anderen.		

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en presentatie

6. Evaluatie en beoordeling

	Weet de kwaliteiten van teamgenoten te benutten.		
Planning			
	Kan een planning maken en beoordelen.		
	Kan activiteiten indelen en uitwerken.		
	Kan een Plan van Aanpak opstellen en ernaar handelen.		
Project-communicatie			
	Neemt actief deel aan teambijeenkomsten en draagt bij aan de agenda en werkafspraken.		
	Neemt initiatief in het contact met anderen.		
	Durft in een team voor zijn standpunt op te komen.		
Analytisch vermogen			
	Kan zich oriënteren op een onderwerp.		
	Analyseert problemen op een kritische manier.		
	Wil weten, begrijpen, doorgronden.		

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en presentatie

6. Evaluatie en beoordeling

	Is gemotiveerd de wereld om hem heen te onderzoeken.		
Probleem-oplossend vermogen			
	Kan middels een brainstorm ideeën genereren.		
	Kan in overleg en samenwerking met een team tot een oplossing komen.		
	Kan problemen in de uitvoering van de activiteiten oplossen.		
	Weet problemen te voorkomen.		
Zelfinzicht			
	Kan met zijn eigen mogelijkheden en grenzen omgaan.		
	Durft voor zichzelf en zijn team te staan.		
	Kan reflecteren op zijn eigen werkwijze.		
Omgaan met feedback			
	Kan feedback op de eigen werkwijze ontvangen en verwerken.		

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en presentatie

6. Evaluatie en beoordeling

	Houdt het logboek en portfolio tijdig bij.		
	Kan reflecteren op de kwaliteit van eigen werk en inzet.		
Tops	Sterk in dit team zijn:		
Tips	Aandachtspunten zijn:		

Presentatieresultaten

Onderdeel	De leerling	Dat blijkt uit	Score: B/I/G/E
Zeggingskracht			
	De presentatie is professioneel en verzorgd uitgevoerd.		
	De boodschap is effectief overgebracht.		
	Creativiteit: inspirerend verhaal, mooie middelen (slides, filmpje, boekje enz.).		
	Externe publiciteit gegenereerd, resultaten met relevante groepen of personen gedeeld.		

Verslaglegging	De leerling		
	Kan de resultaten van zijn werk tonen in de vorm van een toelichting, een presentatie, een demo.		
	Kan de resultaten duidelijk overbrengen aan de doelgroep.		
	Beheerst de Nederlandse spelling en grammatica.		
Informatievaardigheden	De leerling		
	Kan relevante informatie verzamelen en verwerken.		
	Kan de kwaliteit van informatiebronnen inschatten (o.a. fake news).		
	Kan documenten kritisch analyseren en relevante informatie eruit destilleren		
	Kent het verschil tussen citeren, parafraseren en plagiaat.		
Inhoudelijk resultaat	Het verslag		
	Geeft de huidige stand van zaken weer in een verslag en benoemt minstens twee onderzoekers of instanties die hiermee ook bezig zijn.		

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en presentatie

6. Evaluatie en beoordeling

	Laat zien dat eigen literatuuronderzoek gedaan is en welke tijdschriften, websites en rapporten daarvoor geraadpleegd zijn.		
	Laat zien dat er passend gekozen praktijkonderzoek gedaan is (bijv. in de vorm van gesprekken met experts, observaties of interviews met gebruikers of betrokkenen, experimenten, prototypes e.d.).		
	Maakt duidelijk welk aandachtsgebied onderzocht is, welk probleem opgelost is of welke nieuwe inzichten gevonden zijn.		
	Geeft een overtuigend antwoord op de hoofdvraag.		
	Legt uit in hoeverre de gevonden oplossing of inzichten iets toevoegen aan wat er nu al bestaat (= belang).		
	Heeft de conclusies goed onderbouwd.		
Evaluatie			
	Bevat een evaluatie van de samenwerking.		
	Bevat een evaluatie van het onderzoeksproces en de kozen methodes.		
	Bevat aanbevelingen voor de toekomst.		

	Bevat verbetervoorstellen voor de samenwerking en het proces.		
Tips	Sterk in het verslag is:		
Tops	Aandachtspunten zijn:		

In te vullen door de leerling

Onderdeel	De leerling	Dat blijkt uit	Score: B/I/G/E
Verantwoordelijkheid			
	Draag ik verantwoordelijkheid voor mijn eigen werkzaamheden?		
	Draag ik verantwoordelijkheid voor het gezamenlijke resultaat van het team?		
	Zet ik door wanneer het niet lukt?		
Samenwerking			
	Maak ik afspraken met teamgenoten over samenwerking en kom ik deze na?		

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en presentatie

6. Evaluatie en beoordeling

	Ga ik respectvol met anderen om en houd ik rekening met de gevoelens van anderen?		
	Weet ik de kwaliteiten van teamgenoten te benutten?		
Planning			
	Kan ik een planning maken en beoordelen?		
	Kan ik activiteiten indelen en uitwerken?		
	Kan ik een plan van aanpak opstellen en ernaar handelen?		
Project-communicatie			
	Neem ik actief deel aan teambijeenkomsten en draag ik bij aan de agenda en werkafspraken?		
	Neem ik initiatief in het contact met anderen?		
	Durf ik in een team voor mijn standpunt op te komen?		
Analytisch vermogen			
	Kan ik me oriënteren op een onderwerp?		
	Analyseer ik problemen op een kritische manier?		

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en presentatie

6. Evaluatie en beoordeling

	Wil ik weten, begrijpen, doorgronden?		
	Ben ik gemotiveerd de wereld om me heen te onderzoeken?		
Probleem-oplossend vermogen			
	Kan ik middels een brainstorm ideeën genereren?		
	kan ik in overleg en samenwerking met een team tot een oplossing komen?		
	Kan ik problemen in de uitvoering van de activiteiten oplossen?		
	Weet ik problemen te voorkomen?		
Zelfinzicht			
	Kan ik met mijn eigen mogelijkheden en grenzen omgaan?		
	Durf ik voor mezelf en mijn team te staan?		
	Kan ik reflecteren op mijn eigen werkwijze?		

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en presentatie

6. Evaluatie en beoordeling

Omgaan met feedback			
	Kan ik feedback op mijn eigen werkwijze ontvangen en verwerken?		
	Houd ik het logboek en portfolio tijdig bij?		
	Kan ik reflecteren op de kwaliteit van mijn eigen werk en inzet?		
Tops	Sterke punten van ons team zijn:		
Tips	Leerpunten voor het team zijn:		

Bijlage 4

Checklist kwaliteit internetbronnen en herkennen van fake nieuws

Checklist Interviewtechnieken

	Evaluatie	Zelfinschatting
1	Ik had de belangrijkste onderwerpen van het interview goed geoperationaliseerd.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Heel goed onvoldoende
	Dat blijkt hieruit:	
2	Vooraf formuleerde ik open en gesloten vragen op een antwoordblad	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Heel goed onvoldoende
	Deze open vragen had ik voorbereid:	
	Deze gesloten vragen had ik voorbereid:	
3	Ik maak een goede afspraak vooraf met de geïnterviewde	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Heel goed onvoldoende
	Deze afspraken maakte ik met de respondenten:	
4	Aan het begin van het interview introduceer ik mezelf en het doel van het interview	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Heel goed onvoldoende
	Ik zei dit:	

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en presentatie

6. Evaluatie en beoordeling

5	Ik ben in staat begrijpelijke vragen te stellen	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Heel goed onvoldoende
	Dat blijkt hieruit:	
6	Suggestieve vragen weet ik te vermijden	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Heel goed onvoldoende
	Dat blijkt hieruit:	
7	Mijn onderbrekingen zijn goed getimed	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Heel goed onvoldoende
	Dat weet ik omdat:	
8	Ik zorg ervoor geen waardeoordelen uit te spreken over de informatie van de geïnterviewde	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Heel goed onvoldoende
	Dat blijkt hieruit:	
9	Interviews rond ik netjes af met een dankwoord en afspraken over het vervolg	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Heel goed onvoldoende
	Dit zei ik ter afronding:	
10	De verkregen informatie werk ik vrij snel na het interview uit	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Heel goed onvoldoende
	Beschrijf wanneer en hoe:	

11	Elk interview onderwerp ik aan een kritische evaluatie om te zien wat ik er nog van kan leren	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Heel goed onvoldoende
	Ik leerde dit:	
12	Ik heb alle benodigde informatie uit het interview kunnen halen	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Heel goed onvoldoende
	Dat blijkt hieruit:	
13	Overige inzichten:	

Checklist Enquêteren

	Evaluatie	Zelfinschatting
1	Ik heb een duidelijke inleiding voor de enquête geschreven, zodat respondenten weten wat het doel ervan is en wat er met hun informatie gebeurt.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
2	Ik heb de onderzoeksvraag verder verdiept en hoofd- en deelvragen gedefinieerd.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
3	Ik heb kernbegrippen gedefinieerd en geoperationaliseerd. Ik heb relevante informatie hierover opgezocht.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van
Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en
presentatie6. Evaluatie en
beoordeling

4	Ik heb de geoperationaliseerde begrippen vertaald naar enquêtevragen, waarmee ik geen overbodige informatie opvraag.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
5	Ik heb ervoor gezorgd dat de vragen niet suggestief zijn, dat antwoordmogelijkheden elkaar uitsluiten en dat er een goede mix is van open en gesloten vragen.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
6	Ik heb een duidelijk scoringsformulier gemaakt en gebruikt.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
7	Ik heb de populatie en de steekproefgrootte bepaald en gezorgd dat de enquête representatief is.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
8	Ik heb gezorgd dat het onderzoek betrouwbaar is.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
9	Ik heb gezorgd dat het onderzoek valide is.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
10	Ik heb de resultaten op een bruikbare manier verwerkt.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
11	Overige inzichten:	

Checklist Participerende observatie

	Evaluatie	Zelfinschatting
1	Ik heb me op het onderwerp dat ik onderzoek georiënteerd.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
2	Ik heb de onderzoeksvraag verder verdiept en hoofd- en deelvragen gedefinieerd:	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
3	Ik heb begrippen gedefinieerd (eerst heb je bepaald welke begrippen je moet onderzoeken, vervolgens geef je een definitie van deze begrippen).	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
4	Ik heb het kernbegrip geoperationaliseerd (je beschrijft de manier waarop je de begrippen meetbaar gemaakt worden).	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
5	Ik heb duidelijke afspraken gemaakt met de mensen uit de steekproef die ik geobserveerd heb	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
6	Ik heb een scoringsformulier gemaakt en gebruikt	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
7	Ik heb gezorgd dat het onderzoek betrouwbaar is.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en presentatie

6. Evaluatie en beoordeling

8	Ik heb gezorgd dat het onderzoek valide is	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
9	Ik heb in mijn notities onderscheid gemaakt tussen feiten, interpretaties en meningen.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
10	Ik heb de resultaten op een bruikbare manier verwerkt.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
11	Overige inzichten:	

Checklist Experiment

	Evaluatie	Zelfinschatting
1	Ik heb me op het onderwerp dat ik onderzoek georiënteerd. Ik heb er al kennis over of ervaring in.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
2	Ik heb de onderzoeksvraag opgesteld en ik heb begrippen gedefinieerd.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
3	Ik heb vooraf een hypothese opgesteld.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en presentatie

6. Evaluatie en beoordeling

4	Ik heb vooraf een voorspelling gemaakt bij welk resultaat mijn hypothese bevestigd wordt, dus welk antwoord ik op de onderzoeksvraag verwacht (als..., dan...).	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
5	Ik heb vooraf een werkplan gemaakt hoe ik het experiment ga opzetten, welke materialen ik nodig heb, welke factor ik ga variëren en hoe ik het resultaat ga controleren.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
6	Ik heb de resultaten van de metingen in overzichtelijke tabellen vastgelegd.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
7	Ik heb de resultaten geanalyseerd en verwerkt.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
8	Ik heb gecontroleerd dat het onderzoek betrouwbaar en valide is opgezet.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
9	Ik heb in de conclusies onderscheid gemaakt tussen feiten, interpretaties en meningen.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
10	Ik heb gereflecteerd op het verloop van het experiment en verbeterpunten gevonden..	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Ruim voldoende onvoldoende
	Dit blijkt uit:	
11	Overige inzichten:	

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van
Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en
presentatie6. Evaluatie en
beoordeling

Bijlage 5

Checklist kwaliteit internetbronnen en herkennen van fake nieuws

Hoe kun je weten of een bron betrouwbaar is en of website betrouwbare informatie biedt? Bedenk dat echt neutrale informatie niet bestaat. De meeste informatie op internet is geschreven of gefilmd met een bepaald doel, zoals macht of invloed verkrijgen, beroemd worden, geld verdienen. Mensen hebben er dus belang bij geloofwaardig over te komen, ook al geven ze hun persoonlijke mening of zelfs bewust onjuiste informatie. Daarom is het belangrijk na te denken over de kwaliteit van je bronnen in vier stappen.

Stap 1: achterliggende bedoeling van de informatie

1. Onderzoek welke bedoeling heeft iemand met deze informatie?

- Wie heeft dit bericht opgesteld?
- Welke creatieve technieken zijn gebruikt om mijn aandacht te trekken (kop, foto, woordkeus)?
- Welke mensen kunnen dit bericht op een andere manier opvatten dan ik?
- Welke lifestyle, waarden en visies komen hierin terug of worden eruit weggelaten?
- Met welk doel wordt dit bericht verstuurd?
  - Informatie bieden
  - Geld verdienen met advertenties of een webshop
  - Politiek bedrijven en macht verkrijgen door de mening van mensen te beïnvloeden
  - Humor, mensen op het verkeerde been zetten
  - Lifestyle aan anderen opdringen
  - Idealisme, de wereld verbeteren
  - Misleiding

2. Onderzoek welk effect de informatie op jou heeft

Als je na het lezen ervan heel erg verontwaardigd of boos bent, dan kan het een goed idee zijn om andere informatiebronnen hierover te lezen. De kans is groot dat iemand het verhaal op die manier geschreven heeft om clicks te krijgen of er geld aan te verdienen.

Stap 2: kwaliteit websites

1. Check het uiterlijk van de website

Is de website rommelig, schreeuwerig (bijv. veel teksten in CAPSLOCK), dan bevat deze waarschijnlijk geen objectieve feiten. Rare domeinnamen zijn ook een indicatie van mogelijke onbetrouwbaarheid.

2. Kijk wie de eigenaar van de website is

Is de eigenaar een professionele instelling? Dan is het waarschijnlijk betrouwbare informatie. Dit moet op de website staan (bijv. 'over ons', redactie, beheerder, organisatie). Staat het er niet? Dan kan dat verdacht zijn. Check dan bijv. op internet wat er over deze site geschreven wordt of over een blogger e.d. Check eventueel de eigenaar van de website via Stichting Internet Domein Registratie (www.sidn.nl) onder 'check mijn .nl'.

3. Onderzoek wie de site of databank bijhoudt

Wordt de site of databank bijgehouden? Is de site dit jaar of vorig jaar niet bijgewerkt? Dan kun je beter een recentere bron kiezen.

Stap 3: betrouwbaarheid bronnen

1. Controleer je gegevens in 3 of meer bronnen om te bepalen of de feiten kloppen.

Eén bron is geen bron!

- Check de feiten in het artikel. Kloppen ze?
- Is het beschreven onderzoek controleerbaar?
- Bevat het artikel bronvermeldingen?
- Schrijven de verschillende bronnen elkaar niet over? Waar baseren zij zich op?
- Als er een bron vermeld wordt, check dan die bron tot je bij de uiteindelijke eerste bron komt

Tip: Zie ook deze website van de Universteit Leiden voor het checken van fake news:

<https://nieuwscheckers.nl/>

2. Leer vormen van misleiding herkennen in de tekst

Voorbeelden van misleiding:

- Onjuiste bronvermelding
Echte beelden, video's of quotes worden toegeschreven aan onjuiste gebeurtenissen of personen.
- Vervalsing
Websites en twitter accounts die zich voordoen als een bekend merk of persoon.
- Misleiding door suggestieve koppen en titels
Tekstinhoud die niet waarmaakt wat de kop en ondertitel suggereert.

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van
Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en
presentatie

6. Evaluatie en
beoordeling

- Geknoei met cijfers en informatie
Informatie zoals statistieken, grafieken, foto's en video's zijn bewerkt of er is mee geknoeid.

Stap 4: relevantie bronnen

Geeft het artikel antwoord op mijn onderzoeksvraag?

Gebaseerd op: Sanders, Ewoud (2014) Slimmer zoeken op internet. Hogeschool Rotterdam, webversie.

Fake nieuws herkennen

Feit of fictie achter nepnieuws? Herken 10 vormen van misleiding in het nieuws:

Propaganda

- Wordt gebruikt door overheden, bedrijven en non-profit organisaties om de houding, waarden en kennis van mensen bij te sturen
- Doet een beroep op emoties
- Kan nuttig of schadelijk zijn

Clickbait

- Trekt de aandacht, sensationele koppen, gemaakt om af te leiden
- Vaak misleidend en de inhoud past mogelijk niet bij de nieuwskop
- Bedoeld om advertentie-inkomsten te genereren

Advertorial

- Advertentie die eruit ziet als een redactioneel artikel; het woord 'advertorial' staat meestal onopvallend erboven of eronder
- Consumenten herkennen de tekst niet als advertentie wanneer dat er niet heel duidelijk bij staat
- Mogelijke belangenverstreming voor echte nieuwsorganisaties

Satire en hoax

- Maatschappijkritisch of humoristisch
- Kwaliteit varieert en de achterliggende bedoeling is niet altijd meteen duidelijk
- Kan kwetsend of beschamend zijn voor mensen die de inhoud voor waar aannemen

Fouten

- Gevestigde nieuwsorganisaties maken soms fouten
- Fouten kunnen schade toebrengen aan het merk, beledigend zijn of leiden tot

rechtszaken

- Respectabele organisaties maken in het openbaar excuses of geven rectificaties

Protestbeweging

- Organisatie met een ideologische insteek, geeft eigen interpretatie aan de feiten maar beweert soms onpartijdig te zijn
- Selecteert feiten die passen bij de eigen verhaallijn en laat andere informatie weg
- Gebruikt emotionele en passievolle taal

Complottheorie

- Probeert een simpele verklaring te geven voor ingewikkelde situaties, in reactie op angst en onzekerheid
- Niet falsificeerbaar en bewijzen die het complot onderuit halen worden beschouwd als extra bewijs voor de complottheorie
- Wijst experts en autoriteiten af

Pseudowetenschap

- Presenteert wondermiddeltjes, anti-vaccinatie en ontkenning van klimaatverandering
- Verkeerde weergave van echt wetenschappelijk onderzoek met overdreven of onjuiste claims
- Spreekt vaak experts tegen

Misinformatie

- Omvat een mix van hele en halve waarheden of onjuistheden
- kan bedoeld zijn om informatie te geven, maar de schrijver is zich er soms niet van bewust dat de inhoud niet op waarheid berust
- Informatie wordt toegewezen aan onjuiste bronnen, is bewerkt en heeft misleidende koppen

Vervalsing

- Volledig verzonden informatie die verspreid wordt om mensen opzettelijk te misleiden
- Guerilla-marketingtactieken, bots, commentaren en nepmerken
- Verspreid vanwege advertentie-inkomsten, politieke invloed of beide

Bron: <https://eavi.eu/beyond-fake-news-10-types-misleading-info>.

Vertaling: Marielle Nijsten

1. Voorlichting

2. Oriëntatie

3. Plan van
Aanpak

4. Uitvoering

5. Verslag en
presentatie

6. Evaluatie en
beoordeling

